

БІБЛІОГРАФІЯ, РЕЦЕНЗІЇ, ІНФОРМАЦІЯ

ВІТЧИЗНЯНА БІОГРАФІКА, БІОГРАФІСТИКА ТА БІОБІБЛІОГРАФІЯ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Дванадцяті Біографічні читання

2 червня 2016 р. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбулися організовані Інститутом біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським біографічним товариством Дванадцяті Біографічні читання «Вітчизняна біографіка, біографістика та біобібліографія в роки незалежності України», присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, доктора історичних наук, професора Віталія Сергієвича Чишка. У роботі Біографічних читань взяли участь науковці Інституту біографічних досліджень та інших підрозділів НБУВ, співробітники академічних інститутів, наукових установ та бібліотек, працівники вищих навчальних закладів різних міст України. Розглядалися такі питання: розвиток теоретичних і методичних уявлень вітчизняної біографістики та біобібліографії; проблемно-тематичний діапазон української біографіки; проблеми формування вітчизняних ресурсів біобібліографічної інформації; бібліотеки як інтегратори і поширювачі біографічного знання.

Біографічні читання відкрив генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, директор Інституту біографічних досліджень, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор **Володимир Іванович Попик**. Він наголосив на тому, що в ювілейний для нашої держави рік дуже корисно простежити, як змінювалися за чверть століття уявлення про біографіку, її місце у суспільному, науковому, культурному житті; як розширювався проблемно-тематичний діапазон досліджень; як розвивалися окремі напрямки дослідницької, видавничої та інформаційної роботи; як співвідносилися із живою практикою теоретичні та методичні підходи, що залишилося поза межами теоретичного осмислення, на чому слід особливо зосередити увагу.

У своїй доповіді «*Формування сучасної дослідницької парадигми вітчизняної біографіки в роки незалежності України*» **Володимир Іванович Попик** зупинився на питаннях становлення

сучасної вітчизняної біографіки, яка стала яскравим явищем інтелектуального, духовного і суспільно-політичного життя незалежної України. Відлік її поступу можна починати від кінця 1980-х — початку 1990-х рр., коли біографісти взялися за справу повернення до історичної пам'яті народу замовчуваних і незаслужено забутих українських імен. Біографічні публікації розглядалися здебільшого як засіб утвердження у суспільстві національної ідеї — через постаті вітчизняних «апостолів правди і науки». Тоді ж виявилось чимало болючих кризових явищ, зокрема, проблемою стали хаотичність, надмірна романтизованість, недостатній науково-методичний рівень публікацій. Пріоритети вітчизняної біографіки почали змінюватися у другій половині 1990-х під впливом якісних зрушень, що відбувалися у суспільній думці і гуманітарній культурі. Саме тоді почав зростати інтерес до систематизованих біографічних видань словниково-довідникового типу. Проте за тодішніх умов економічної кризи могли реалізуватися переважно науково-популярні проекти, які мали надійну кон'юнктурну й фінансову основу. З погляду сьогодення, це були об'єктивно необхідні етапи розвитку сучасної української біографіки, які мали величезне суспільно-політичне і культурне значення. Незважаючи на «хвороби зростання», поступово формувалися умови для справді масштабного піднесення біографічних досліджень високого наукового рівня, а також для випуску ґрунтовної науково-популярної продукції, призначеної для освітньо-виховних цілей. До біографічної справи почали долучатися відомі професійні вчені, котрі привнесли глибоке розуміння минулого, методологію, високу культуру наукового пошуку. Як підсумок теоретичних і практичних напрацювань вітчизняної науки, на рубежі ХХ і ХХІ ст. зусиллями В. С. Чишка в Україні відбулося статусне утвердження біографістики як спеціальної історичної дисципліни, що вивчає теоретичні і методичні проблеми біографічних досліджень. Нарешті, провідною ідеєю новітньої вітчизняної біографістики стало визнання необхідності формування якомога більш повних національних ресурсів (і друкованих, й електронних) довідкової біографічної та біобібліографічної інформації, покликаних у сукупності створити широкий і розмаїтий колективний портрет нації «крізь віки». Проте завдання української біографічної науки все ще вимагають додаткової розбудови належного теоретичного і методичного підґрунтя, зокрема в напрямі поєднання зусиль біографіки і педагогіки, культурології та інших наук.

Доповідь **Лариси Іванівни Буряк**, доктора історичних наук, професора, провідного наукового співробітника відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ,

«Жіноча біографістика як науковий напрям: традиції й сучасні репрезентації» була присвячена жіночій біографістиці як соціокультурному феномену і міждисциплінарному науковому напрямку, що водночас є невід'ємною і органічною складовою біографістики в цілому. Відзначалось, що, інтегруючи різноманітні наукові знання, жіноча біографістика має власний об'єкт дослідження і послуговується відповідно принципами методологічного плюралізму. Дослідницький простір зазначеного наукового напрямку складають біографії жінок, як видатних, так і пересічних, а також тих, чий імена були викреслені з публічного соціокультурного простору за умов панування ідеології тоталітаризму. Жіночу біографістику запропоновано розглядати як феномен з характерними рисами, які маркують гендерні особливості наративу. Формат, структура, жанрові характеристики біографічних студій, присвячених представницям жіночої статі, яскраво підтверджують, наскільки ускладнюється з плином часу світосприйняття жінки в українському культурному просторі. Сучасна жіноча біографістика як соціокультурний феномен отримала в Україні новий імпульс від початку 1990-х. Її втіленням став великий масив публікацій, які умовно можна представити у вигляді своєрідних блоків з відповідними метафоричними означеннями, що відтворюють багатоманітність персоналій, контекстів, форм і жанрів жіночого біографічного наративу: «Біографії-реставрації», «Повернуті із небуття, або Реанімовані біографії», «Біографічний калейдоскоп», «Колективні біографії у мозаїчній конструкції».

Об'єктом розгляду журналіста, письменника, члена СПУ **Віталія Григоровича Абліцова** у виступі **«Проблема самоідентифікації на матеріалах автобіографій учасників зарубіжного й вітчизняного нобелівського руху»** стали результати участі вітчизняних інтелектуалів та їхніх зарубіжних однодумців у нобелівському русі, рівень співпраці між ними і самоусвідомлення відповідальності за єдність національної еліти. Як свідчать дані сайтів Нобелівської фундації, за 64 роки від першого вручення престижної нагороди 1901 р. на неї претендували близько 18 тис. кандидатів. З них близько двохсот лауреатів, номінованих та номінаторів або народилися на українських етнічних територіях, або є нащадками вихідців з них. На переконання доповідача, вітчизняне суспільство поки що обмежено використовує цей потенціал для вирішення актуальних проблем розвитку нашої країни. Особлива увага звернена на те, що зарубіжні нобеліанти постійно роблять кроки назустріч своїм однодумцям в Україні, про що свідчать їхні автобіографії, оприлюднені Нобелівською фундацією. Саме нобелівський рух здатен об'єднати його учасників. Для цього в Україні давно назріла потреба у ство-

ренні в НАН України відповідної структури, що згуртувала б вітчизняних інтелектуалів, інформувала про їхню наукову діяльність громадськість і прагнення інтегруватися передусім у європейський науковий простір.

У своєму виступі **«Герой» як виклик: вітчизняна біографіка для дітей в Україні (1991–2016 рр.)** Наталія Петрівна Марченко, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, наголосила, що розуміє *біографіку* як сукупність біографічної інформації, задіяної в процесі соціокультурної комунікації, тобто культурний феномен, сукупність біографічного знання та його усвідомлення людською спільнотою. В такому контексті *біографіка для дітей* — одна з найбільш персоналізованих, а отже, поширених і дієвих наративних форм представлення історії у суспільній свідомості, яка була і є комерційно привабливим проектом і перевіреним засобом впливу на суспільство. На думку дослідниці, у новітній біографіці для дітей України простежуються наступні явища і тенденції: співіснування просвітянських, радянських, національних і глобалізаційних традицій і стереотипів; перехід від оціночної біографії до фактологічної, від лінійної до стереоскопічної; усвідомлення невідповідності усталеного ранжування персоналії історико-фактологічному; формування сталого інтересу до генеалогії як обов'язкової складової життя людини; домінування електронної біографіки. Н. П. Марченко сформулювала також виклики, які потребують негайного втручання з боку академічної спільноти для «впорядкування» біографічної справи.

У доповіді **«Підпільна бібліотека у спогадах херсонських борців із царизмом (кінець XIX — початок XX ст.)»** Олександр Олександрович Коник, доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету, окреслив результати дослідження спогадів Сергія Володимировича Сергєєва, учасника боротьби за радянську владу на Херсонщині, які містять багатий матеріал для вивчення регіональної історії та ролі окремих особистостей у бурхливих політичних процесах на переломі XIX–XX ст. На їх основі було розглянуто прояви самопрезентації автора та впливу нелегальної літератури на формування переконань і поведінкову мотивацію членів робітничої родини. У центрі уваги доповідача були обставини формування підпільної бібліотеки батьком автора спогадів та охарактеризовано її склад, зокрема відзначено сприятливі умови для проникнення забороненої літератури в робітниче середовище, що їх давали припортові чорноморські міста. Розглянуто контакти автора спогадів з

представником іншої гілки родини Сергєєвих, у подальшому відомим радянським письменником Борисом Лавренєвим. Насамкінець доповідач зауважив, що наявність у спогадах окремих неясних місць (походження родини, стосунки між дядьками і братами автора та ін.) робить їх перспективними для подальших досліджень.

Ольга Ігорівна Вовк, кандидат історичних наук, заступник директора Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, розкрила основні моменти свого дослідження *«Психологічні сюжети у структурі вітчизняних історико-біографічних наративів (на прикладі життєпису Василя Каразіна)»*. На прикладі історії вивчення життя та діяльності визначного українського вченого та громадського діяча В. Н. Каразіна (1773–1842) доповідач схарактеризувала трансформації, яких зазнавали психологічні сюжети у вітчизняній традиції в контексті розвитку біографічного жанру, та продемонструвала специфіку відображення внутрішнього світу людини у творах середини ХІХ — початку ХХІ ст. На думку О. І. Вовк, психобіографічний підхід у вітчизняному соціогуманітарному просторі має значний евристичний потенціал, а тому потребує подальшої розробки на прикладному і теоретико-методологічному рівнях.

«Анотований бібліографічний покажчик „Симон Петлюра на сторінках українських газет 1917–1920 рр.: матеріали до біобібліографії” у системі бібліографічних ресурсів НБУВ» — тема повідомлення **Ольги Анатоліївни Вакульчук**, кандидата історичних наук, завідувача відділу газетних фондів НБУВ. О. А. Вакульчук розкрила зміст і особливості побудови створеного працівниками відділу газетних фондів НБУВ бібліографічного покажчика, основу якого складає колекція колишнього фонду спеціального зберігання. На шпальтах тогочасних газет відтворено щоденну хроніку, все, що пов'язано з діяльністю Симона Петлюри: його особистий внесок у процес розбудови збройних сил України, участь у законодавчому процесі, погляди щодо зовнішньої політики УНР тощо. Авторами-укладачами досліджено 155 назв газет, що становить понад 5 тис. номерів. Видання містить 2 704 бібліографічні описи з розлогими анотаціями, має два допоміжні покажчики: іменний і покажчик місць видання.

Світлана Миколаївна Ляшко, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, підготувала доповідь *«Книгознавчі, бібліотекознавчі, бібліографічні теми в контексті біографістики і біографіки за публікаціями в наукових збірниках «Українська біографістика» та «Наукові праці НБУВ» (1996–2014)»*. Виявивши у згаданих збірниках наукових праць

близько 50 статей, публікацій, розвідок означеної тематики, дослідниця дійшла висновку, що предметом уваги науковців стали теоретичні та методичні проблеми, біобібліографічні дослідження, особисті книжкові зібрання і бібліотеки. Зокрема, у статтях Т. І. Ківшар послідовно обґрунтовується поняття «бібліотечна біографіка» як напрям галузевої біографіки. Крім того, 22 публікації присвячені як відомим фахівцям з європейським ім'ям, так і широко знаним в Україні й діаспорі. В науковому вимірі майже усі ці особи є представниками однієї генерації, чия діяльність припадає на кінець XIX — 30-ті рр. XX ст. Більшість статей висвітлюють окремі аспекти діяльності в біографіях осіб різних напрямів наукових споріднених дисциплін, що в цілому дозволяє простежити тенденції, за якими формувалися і розвивалися бібліотекознавство, книгознавство та бібліографія в різних регіонах України. Автори третьої групи публікацій предметом дослідження обрали вивчення впливу духовного життя, світогляду, професійних інтересів особи на формування книжкових зібрань і бібліотек.

Доповідь **«Роль особистості в українській історії крізь призму біографістики»** Тетяни Сергіївни Воропасвої, кандидата психологічних наук, доцента, старшого наукового співробітника Центру українознавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, присвячена результатам комплексного аналізу біографій багатьох представників української еліти. Було виділено кілька критеріїв, за якими може оцінюватися масштабна перетворювальна діяльність історичної особистості, яка здійснює великий вплив на перебіг подій та суттєві перспективні зміни в житті держави, нації і суспільства, що приводять до кардинальної реорганізації буття. Зокрема, це особистий вибір у важливій ситуації; вклад в інших людей, тобто ідеальна представленість особистості в інших людях; вихід «за межі» ситуативних вимог, рольових приписів, наявних стандартних завдань і норм; особисті вчинки та діяння, які дають адекватну відповідь на «виклики часу»; суспільні (ідейні, духовно-світоглядні, моральні, культурно-цивілізаційні, релігійні, мистецькі тощо) несення; подвижництво і героїзм; особиста самопожертва, зумовлена вищими суспільними та духовними цінностями.

Розкриваючи **«Основні тенденції розвитку вітчизняної мемуаристики в роки незалежності України»**, Надія Іванівна Любовець, кандидат історичних наук, завідувача відділом теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, зазначила, що в новітній час вітчизняна мемуаристика отримала можливості для всебічного розвитку, і це знайшло своє втілення в

теоретичному переосмисленні місця і ролі мемуарію в історико-культурному розвитку України та науковому опрацюванні широкого масиву раніше невідомих матеріалів спогадової літератури істориками та літературознавцями. Нині на часі подальше осмислення еволюції українського мемуарного спадку від зародження цієї традиції до наших днів, зокрема у ХХ ст. та на початку ХХІ ст.

Валерій В'ячеславович Томазов, кандидат історичних наук, завідувач сектору генеалогічних та геральдичних досліджень Інституту історії України НАН України, науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, в своїй доповіді *«Генеалогія на сторінках біографічних довідників: традиції та перспективи»* проаналізував традицію вміщення на сторінках енциклопедій та біографічних довідників статей, присвячених не окремим особам, а цілим родинам, родам та династіям. Цей принцип використовується в довідковій літературі більшості країн світу, а також в таких популярних досі виданнях, як *«Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона»* та *«Енциклопедія українознавства»* В. Кубійовича. Він же застосований і в *«Енциклопедії історії України»*, яка ще продовжує видаватися Інститутом історії України НАН України. Це дозволяє надати «біографію роду» — визначити його походження, час виникнення, місце в історичному та культурному просторі країни, навести відомості про не дуже відомих діячів, які б залишилися поза виданням, встановити родинні зв'язки між різними відомими постатями, які належали до одного роду, а інколи й до різних історичних родів.

У повідомленні **Тамари Павлівни Демченко**, кандидата історичних наук, доцента кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, і **Світлани Григорівни Іваницької**, кандидата історичних наук, доцента кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій, *«Проблемно-тематичний діапазон біографічних нарисів Євгена Онацького (на прикладі збірки “Портрети в профіль”)*» була здійснена спроба визначити й проаналізувати засади, якими керувався цей науковець, журналіст, організатор громадського й наукового життя української діаспори при створенні біографічних нарисів, що увійшли до вищеназваної збірки. Зазначивши, що всі біографічні нариси Є. Онацького (1894–1979) є різними за жанром, дослідники виокремили спільні ознаки 29 портретів видатних європейців: 15 «профілів» представників Західної й Центральної Європи й 14 — українців. Усі статті Є. Онацького вирізняють україноцен-

тричність і європейськість, а також щире прагнення наблизити європейських героїв до потенційного українського читача і продемонструвати, як вміють європейці шанувати своїх видатних людей. Тексти українського блоку, особливо нариси про письменників, приваблюють своєю доброзичливістю та виразною об'єктивністю, що, правда, дещо випадають з цього тону статті про лідерів Української революції 1917–1921 рр.

Маріям Равільївна Арпентьєва, доктор психологічних наук, доцент, старший науковий співробітник кафедри психології розвитку і освіти Калузького державного університету імені К. Е. Ціолковського, свою доповідь *«Біографія поета як біографія його віршів»* присвятила аналізу біографічного шляху поета Миколи Гумільова через призму його творчості. М. Р. Арпентьєва зазначила, що дослідження біографії М. С. Гумільова — предмет багатьох праць, проте й досі мало вивченим залишається напрям, що яскраво проявився у його віршах та статтях. Це напрям пошуку себе у всесвіті, пошуку Бога, повороту до Бога, який здійснився у недовгому, але плідному й майже не розгаданому житті поета.

У доповіді *«Теорія і практика дослідження музичної біографіки української діаспори: нотна колекція Льва Рейнарівича у фондах Української бібліотеки м. Стенфорд (США)»* **Олени Валентинівни Бугасвої**, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, проаналізовано стан і перспективи вивчення музичної біографіки української діаспори на прикладі вищезгаданої бібліотеки. Зокрема, окреслено питання інформаційного доступу до бібліотечних фондів і архівних зібрань українських митців, які, залишаючись українцями на чужині, зробили вагомий внесок в духовну культуру України, а також розкрито можливості архівних фондів у висвітленні імен українських за походженням композиторів, аматорів і аранжувальників, чий твори виконувалися, тиражувалися рукописним способом та публікувалися в Україні й за кордоном.

Молодший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Тетяна Володимирівна Котлярова** у доповіді *«Біографія як жанр наукової періодики»* зазначила, що більшість журналів НАН України, як правило, мають у своїй структурі одну-дві спеціальні рубрики, які подають біографічні матеріали щодо науковців різних поколінь і різного масштабу. Переважно це статті, замітки, спогади, присвячені ювілеям, дням пам'яті дослідників (як вітчизняних, так і зарубіжних), а також некрологи. В цілому цей пласт інформації становить вагомую частку біографіки.

Для дослідження теми *«Інтелектуальна біографія — ключова модель дослідження історії генерацій вчених-істориків Одеси»* **Валерій Валерійович Левченко**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри «Українознавство, історико-правові та мовні дисципліни» Одеського національного морського університету, вивчає закономірності формування, розвитку, поширення наукового знання і зміну парадигм серед істориків наукового співтовариства Одеси через призму ідентичності генерацій вчених. Ключовим алгоритмом вирішення цього завдання є пріоритетна тенденція у розвитку сучасної історіографії — інтелектуальна біографія, фокус якої спрямовано на «людську індивідуальність».

Предметом доповіді *«Представлення біобібліографічного матеріалу на персональних сторінках «Українського національного біографічного архіву»: принципи будови розділів, особливості організації, джерела наповнення»*, підготовленої кандидатом історичних наук, завідувачем відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів Інституту біографічних досліджень НБУВ **Олегом Миколайовичем Яценком**, було висвітлення в «Українському національному біографічному архіві» (УНБА) даних про конкретну особу, для чого пропонується використання уніфікованої за будовою персональної сторінки. Її особливістю є представлення всього наявного матеріалу у вигляді бібліографічних описів та розміщення їх у відповідних рубриках. Запропонована система дозволяє в зручній і доступній формі в одному місці сконцентрувати біобібліографічні, іконографічні та інші допоміжні дані про особу. Це дає можливість продуктивного пошуку, ознайомлення та роботи з цими матеріалами, а також постійного поповнювання УНБА новими документами, результатами сучасних досліджень.

У доповіді **Юлії Вікторівни Вернік**, наукового співробітника відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів Інституту біографічних досліджень НБУВ, *«Інтернет як джерело біографічної інформації про сучасників»* зазначається, що в останні десятиліття буденне життя значної кількості наших сучасників фіксується і документується в пошукових системах, соціальних мережах, на серверах електронного листування, інших ресурсах. За відсутності методологічної та теоретичної бази опрацювання отриманого в такий спосіб матеріалу виникає проблема пошуку нових підходів до обробки масиву біографічного фактажу. Розглядаються основні етапи пошуку інформації, відбір та систематизація джерел за певними критеріями (професійна, міжособистісна, громадська, освітня складова біографічної інформації), відокремлення від су-

путнього інформаційного шуму, аналіз, обробка та узагальнення персональних даних для створення біографії сучасника.

Світлана Вікторівна Муріна, молодший науковий співробітник відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів Інституту біографічних досліджень НБУВ, висвітлюючи *«Особливості використання джерельної бази біографічної інформації в процесі наповнення УНБА»*, охарактеризувала основні складові джерельної бази «Українського національного біографічного архіву» (УНБА) — енциклопедично-довідкові видання, архіви, електронні джерела, періодичні видання, бібліографічні покажчики, а також специфіку їх опрацювання; окремо зупинилася на значенні повноцінного взаємозв'язку між базами даних УНБА («Персоналії», «Іконографія», «Джерела») та на перспективах роботи з його наповнення.

Завідувач бібліографічно-інформаційного відділу Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) **Вероніка Віталіївна Степко** у своїй доповіді *«Наукова бібліотека як центр біографічних досліджень видатних діячів КНУКіМ»* зазначила, що складання біобібліографічних покажчиків є пріоритетним напрямом науково-бібліографічної діяльності наукової бібліотеки КНУКіМ. Від 2011 р. співробітниками бібліотеки створено 8 персональних біобібліографічних покажчиків до ювілеїв учених та видатних діячів університету. За цільовим і читацьким призначенням це науково-допоміжні біобібліографічні покажчики, спрямовані допомогти в навчальній та науково-дослідній роботі науковцям, аспірантам, студентам, працівникам бібліотек та інформаційних служб.

Тарас Юрійович Нагайко, кандидат історичних наук, докторант кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», у своїй доповіді *«Опубліковані біографічні відомості про діячів українського громадського руху: джерельна та методологічна візії»* наголосив на тому, що олюднення історичного процесу є одним з пріоритетних напрямів сучасної гуманітаристики, отже, важливим і актуальним сьогодні є звернення дослідників у бік вивчення життєвого та творчого шляху конкретних діячів українських громад. Саме біографічні дослідження є важливою складовою процесу подальшого вивчення українського громадського руху другої половини XIX ст., оскільки на основі біографій його представників можна скласти якнайповніше уявлення про різнобічні аспекти досліджуваного періоду.

Аспірант кафедри історії та культури України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія

Сковороди» **Катерина Миколаївна Нагайко** досліджувала проблему *«Персональний склад «Української» Громади 60–90-х рр. XIX ст.: кількісно-якісний ценз»*. Вона зазначила, що діяльність Київської Громади була досить тривалою та різноманітною, через що важко однозначно визначити критерій дослідницького пошуку, який би об'єктивно дав відповідь на питання щодо кількості учасників організації. Існування Громади увібрало в себе кілька окремих етапів, що позначилися суттєвими змінами, які вплинули на процес формування національної свідомості представників як її самої, так і широких кіл суспільства. За той час до цього руху була залучена значна кількість наукової та творчої інтелігенції, що плекала творення української національної ідеї.

Наталія Миколаївна Томазова, молодший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України, підготувала доповідь на тему: *«Театри національних меншин в Києві: біографічний вимір»*. Дослідниця зупинилася на життєписах Міри Лівшиць, Юхима Оренштейна, Генріха Тарло та Якова Камінського, акторів єврейських театрів України, зокрема Харківського державного єврейського театру. Біографії митців, переважно трагічні, відтворюються за матеріалами Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, Державного архіву громадських об'єднань України та Державного галузевого архіву СБУ.

Проблемі *«Досвід останніх десятиліть щодо повернення українському суспільству замовчуваних і забутих імен Волині (на прикладі постаті Ореста Фотинського)»* була присвячена доповідь доктора історичних наук, професора, провідного наукового співробітника відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ **Сергія Миколайовича Міщука**, який, зокрема, зазначив, що суспільно-політичне піднесення 90-х рр. XX ст. відкрило простір для повернення замовчуваних і забутих імен співвітчизників як загальнонаціонального, так і регіонального масштабу. Серед них — постать дослідника Волині Ореста Фотинського (1862–1931), історика церкви, краєзнавця, архівіста, археографа, педагога, надвірного радника, подвижника науки.

Інна Олександрівна Демуз, доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри документознавства ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», у доповіді *«Епістолярна спадщина П. Я. Стебницького як джерело з історії громадського життя України кінця XIX — початку XX ст.»* акцентувала увагу на значенні листування для вивчення історії громадського життя України, виділила низку видань,

у яких оприлюднені окремі зразки епістолярію П. Я. Стебницького, розглянула напрацювання дослідників з даної проблеми, зробила висновок про те, що листування П. Я. Стебницького становить багатогранний пласт, котрий репрезентує історію національного руху кінця XIX — початку XX ст., в якому поєдналися особисті й суспільні настрої тогочасної української свідомої інтелігенції.

Доповідь кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **Едуарда Петровича Петровського «„Літописець Лебединцевих“: інтелектуальний доробок Івана Гордієвського у вивченні біографій представників роду»** була присвячена життю та діяльності священика Івана Гордієвського, який зумів, публікуючи ґрунтовні розвідки та здійснюючи видання епістолярної спадщини, закласти фундамент для історіографічного осмислення постаті протоієрея Софійського собору в Києві Петра Гавриловича Лебединцева та його братів, передати велич духу цих особистостей — представників давнього козацького роду.

Кандидат історичних наук, головний фахівець відділу обліку пам'яток Київського науково-методичного центру з охорони, реставрації та використання пам'яток історії, культури і заповідних територій **Олена Георгіївна Мокроусова** у доповіді **«Архітектор Олександр Беретті (1816–1895): персональний вимір. До 200-річчя від дня народження»** висвітлила деякі сторінки життя і творчості видатного архітектора, показала, що численні архівні матеріали дають змогу відтворити не тільки професійний шлях, а й створити психологічний портрет О. В. Беретті — людини непростого характеру та нелегкої вдачі, неоднозначної, але, безумовно, непересічної особистості.

У повідомленні **«Листування І. Липи як історико-біографічне джерело»** **Ігор Іванович Стамбол**, молодший науковий співробітник відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, зазначив, зокрема, що листування громадсько-політичного діяча, письменника, лікаря І. Липи з іншими діячами національного руху становить значний інтерес для дослідників як історичне джерело, що стосується періоду політизації національного руху. Крім того, воно є важливим матеріалом для біографічних досліджень щодо вказаних діячів.

Доповідь **Вікторії Василівни Патик**, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень НБУВ, **«Наукова та педагогічна діяльність Андрія Лободи (до 145-річчя від дня народження академіка)»** була присвячена дослідженню життєвого та

творчого шляху вагомої постаті науки та культури кінця ХІХ — початку ХХ ст. Увагу було зосереджено на діяльності А. Лободи в Київському університеті та на Київських вищих жіночих курсах, де він читав курс лекцій з народної словесності та історії російської літератури.

Світлана Григорівна Іваницька, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій, у доповіді *«Теоретико-методологічні принципи біографічного історіописання в публіцистичних текстах Сергія Єфремова 1900–1917 років»* на підставі вивчення різноманітних праць біографічного характеру (статті, некрологи, вступні статті до перевидань творів, передмови до колективних поминальних збірок, силуетки, посвяти, рецензії тощо, присвячені більш ніж 100 персоналіям), що вийшли з-під пера цього видатного літературознавця, критика, публіциста, академіка ВУАН, здійснила спробу виявити й узагальнити концептуальні принципи його творчості в біографічній царині.

Кандидат історичних наук, завідувач сектору джерелознавства, бібліографії та біографістики відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського **Сніжана Вікторівна Тарнавська** розкрила *«Внесок Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в розвиток вітчизняної біобібліографії»*. Зокрема, вона зазначила, що фахівцями бібліотеки здійснюється упорядкування біобібліографічних видань в чотирьох серіях, також виходять окремі видання. Загалом за неповних 16 років, з часу створення бібліотеки і донині, фахівцями установи підготовлено 70 біобібліографічних покажчиків. Усі видання доступні в традиційній та електронній формі (на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського).

Запрошуємо усіх дослідників, яких цікавлять проблеми біографіки та біобібліографії, і надалі брати участь у Біографічних читаннях!

Т. В. Котлярова,
молодший науковий співробітник,
учений секретар
Інституту біографічних досліджень НБУВ (Київ).